

та дієсловами: анестезувати – виводити з наркозу, викликати – зупиняти (кровотечу).

У медико-правовій терміносистемі виокремлюється не дуже багато лексичних антонімів: замовник – виробник, гіпертонія – гіпотонія, верхня – нижня (щелепа), внутрішнє – зовнішнє (опромінення).

Велика роль у вираженні антонімічності належить міжнародним терміноелементам: *мікро-, макро-, полі-, моно-, гетеро-, гомо-, гіпер-, гіпо-*: *ангіопатія – мікроангіопатія, нечутливий – гіперчутливий*.

У спільнокоренових антонімах протилежність реалізується приєднанням до основи префіксів, які надають слову протилежного значення: *анти-, без-, диз-, дис-, дез-, а-, ан-, проти-, контра-, не-, де-* тощо: *інфекція – дезінфекція, баланс – дисбаланс, операційний – безопераційний, оксидант – антиоксидант, целюлітний – антицелюлітний, епіляція – депіляція, ароматичний – неароматичний, гігієнічний – негігієнічний*. Продуктивними є префікси *анти-, без-*: *безбарвність, антикомедогенний*.

Крім однокореневої антонімії, що ґрунтується на кореляції префіксів, існують терміни-антоніми так званого змішаного типу, де антонімічні відношення побудовані на протиставленні перших компонентів складних слів при однакових других (*макроелементи – мікроелементи*).

Для вираження протилежності одиничності чи чисельності, представленої другим компонентом складного слова, вживаються усічені основи грецького походження *моно-* («одно», «єдино»), *полі-* («численний» і «багато»): *моногамія – полігамія, монодактилія – полідактилія*.

Отже, антонімію у медико-правовій термінології, як і, напевно, в інших терміносистемах, можна вважати позитивним явищем: за допомогою цього типу парадигматичних відношень змінюються номінації понять із протилежним змістом, що дає змогу якнайточніше визначити місце термінологічної одиниці в термінополі та логічні зв'язки з іншими термінами.

Сікорська В. Ю.

Первомайський інститут ОНУ імені І.І. Мечникова, доцент кафедри історії і загальних дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент

СТИЛІСТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «СМЕРТЬ У КИЄВІ»

Сьогодні предметом наукового зацікавлення стає ідіостиль відомих письменників, що дозволяє сприймати мову їхніх творів як зразок досконалості та багатства. Павло Загребельний посідає чільне місце в українській літературі. У кожному творі відлунується його своєрідно оригінальний голос – самозаглиблений, розважливо-роздумливий, дещо інтимний, а іноді безмежно в'їдливий та саркастичний, голос філософа, історика і блискучого знавця людських душ. Аналіз творчості романіста

останнім часом зроблено в наукових публікаціях таких літературознавців як Ю. Кочубей, К. Лозова, В. Науменко, С. Нестерук, В. Нечерда, В. Панченко, О. Проценко, Р. Семків, М. Слабошпицький, Л. Тарнашинська та ін. Ці дослідження обсервують найприкметніші риси композиції, характерів, майстерності митця. Проте ґрунтовних публікацій про мовностилістичні особливості історичної романістики письменника, зокрема функціонування елементів публіцистичного стилю в його творах, ще не було. Відсутність таких праць і визначає актуальність теми нашого дослідження.

Елементи нехудожньої лексики, потрапляючи до художнього тексту, наповнюються не властивим їй ідейним, етичним, естетичним змістом. Елементи політичної лексики наявні в різних жанрах художньої літератури: психологічній драмі, детективі, авантюрному, політичному, сатиричному романі, трилері, фентезі, науковій фантастиці та ін. Використання такої специфічної термінології можливе в будь-якому жанрі, однак, вона, в залежності від жанру, функціонуватиме в художньому контексті по-різному.

Р. Барт неодноразово підкреслював, що словесний знак, належачи до певної підсистеми мови, несе в собі відбиток приналежності до неї (Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М., 1994 – с. 297-318). Письменники майстерно використовують властивість знаків для зображення простору дії і мовної характеристики персонажів. Такі «чужорідні вкраплення» називають культурними кодами.

Аналіз художнього мовлення Павла Загребельного показав, що в історичних романах прозаїка, зокрема в романі «Смерть у Києві», наявні вкраплення суспільно-політичної лексики. Це дає можливість нам зробити припущення щодо філософського осмислення минулих подій і проведення паралелі з сучасністю. Мовні елементи публіцистичного стилю письменник використовує не механічно, а як продуманий прийом відповідно до специфіки жанру історичного роману.

Так, в романі «Смерть у Києві» (Загребельний П. Смерть у Києві: Роман. – Харків: Фоліо, 2003. – 605 с. – Далі цитуємо за цим виданням) історико-вимишлений код парадоксально взаємодіє з бюрократичним кодом псеводетективного розгляду, що створює своєрідну цілісність. П. Загребельний оригінально подачею відомої історії прагнув увести в художню літературу зовсім новий спосіб світобачення й світосприйняття. Він навмисне утверджує думку про опертя на своєрідний документ. Літопис очевидця створюється головним героєм, вносить ясність у справу, заплутану княжими інтригами й часом. У такій схемі романіст виражає необхідність осмислити історію, «дійти до коренів» суспільного та політичного життя в Київській Русі за часів князювання Ізяслава в Києві та Юрія Долгорукого в Суздальській землі. Особлива роль у романі належить постійній полеміці автора з істориками та літописцями, «які ніколи в силу різних причин не могли бути цілком об'єктивними в оцінках різних

подій то через недостатню поінформованість про княжі заміри, то через васальну залежність од князів; подеколи їхні писання мали відверто апологетичний характер в оцінці діяльності свого господаря» (Слабошпицький М. Художнє обличчя історії й сучасності // Література і сучасність. Випуск XV: Літературно-критичні статті. – К.: Радянський письменник, 1982. – 543 с., С. 49).

Хід подій дає можливість читачу разом з головними героями знайомитися з відомими історичними особами, внутрішньою та зовнішньою політикою Давньої Русі, життям і побутом наших предків. А елементи стилю правової мови в досліджуваному романі сприяють розгортанню сюжету та побудові композиції. Образ Дуліба посідає чільне місце й виконує роль з'єднувальної ланки в сюжетній канві, він допомагає перетинати зображуваний простір, плин часу сприймається теж його очима. Тому в детективній історії переплетені побутовий та юридичний коди, кожний з яких сприяє мовленнєвій характеристиці персонажів.

Поєднання елементів публіцистичного стилю з художніми засобами яскраво простежується в різних мовленнєвих ситуаціях. Наприклад, у мовленні персонажів: « – *Істина вимагає іноді від чоловіка речей несподіваних, а то й геть неможливих. Справедливість так само*» (с. 156); «*Належимо до єдиного народу і народу великого. Щоб бути великим народом, потрібні не безкраї простори, а люди, і не так їх кількість, як однастайність*» (с. 185); у внутрішньому мовленні персонажів: «*Яка сила могла штовхнути його зануритися в світ жорстокої ненависті, в ганебний і нелюдський світ, де панують закони неправди, де люди схожі на риб, які ковтають одна одну, де порушення прав не відновлюються, злочини залишаються безкарними, ...де марнота людська, вирядившись у багатий одяг правителя, тримається при владі*» (с. 194); у мові автора: «*цим Дуліб уже відверто натякав на спровиненість монастиря, а то й самого ігумена, в тому великому злочині, що стався в Києві*» (с. 11) «*Князь повелівав і забороняв, нагороджував, милував і карав, розглядав справи, роздавав землі, настановляв тіунів і воевод, він усе знав, все передбачав, всі були тільки виконавцями його повелінь*» (с. 226). У наведених ілюстраціях письменник використовує суспільно-політичну лексику задля створення відповідного стилю оповіді та наштовхує реципієнта на метафоричне переосмислення цих слів. Тому елементи правової мови виконують в художньому тексті кардинально іншу функцію, ніж в юридичному, і можуть бути поліфункціональними.

Отже, аналіз мовнотилістичних засобів дав можливість зазірнути до творчої лабораторії митця, збагнути секрети його художньої майстерності та засвідчити, що письменник, вживаючи найбільш відповідні власним стилістичним настановам засоби вираження, на повну силу розкриває багаті можливості української мови та відбиває індивідуальність автора в стилістичному освоєнні цих мовних компонентів.